ΕΤΟΣ Α΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 13 Αὐγούστου 1911 ΑΡΙΘ. 33

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΑΚΗι ΕΝΔΕΚΑΤΗι

ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

(ΙΗ΄. 23—35)

Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Κύριε, μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια· καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων· Ἀπόδος μοι ὅ,τι ὀφείλεις. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων· Μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν· ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακήν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα· καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκα-

λεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτω καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

Ἠρώτησε μίαν φορὰν ὁ Ἀπόστολος Πέτρος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν «ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;» Ὁ πανάγαθος Διδάσκαλος ἀπήντησεν «ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ» διδάσκων ὅτι ἄπειρα σφάλματα νὰ κάμνῃ ὁ εἷς ἄνθρωπος εἰς τὸν ἄλλον, χρεωστοῦμεν νὰ τὰ συγχωρῶμεν. Καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν ὑψηλὴν ταύτην διδασκαλίαν του περισσότερον ζωηρὰν καὶ καταληπτὴν εἶπε τὴν ὡραίαν παραβολὴν τὴν ὁποίαν ἠκούσατε.

Εἰς τὴν παραβολὴν ταύτην παρουσιάζεται εἷς βασιλεύς, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ ἅγιος Θεός, καὶ ζητεῖ λογαριασμὸν ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους του, ἀπὸ τοὺς πιστούς, καὶ δύο ὀφειλέται, ὁ εἷς πολὺ μεγάλου ποσοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μικροῦ καὶ ἀσημάντου ποσοῦ εἰς τὸν σύνδουλόν του. Εἰς τὸν πρῶτον, τὸν ὀφειλέτην τοῦ μεγάλου ποσοῦ, ἐχάρισεν ὁ βασιλεὺς τὸ χρέος του, διότι ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐζήτησε τὴν μακροθυμίαν του. Τὸν δεύτερον, τὸν ὀφειλέτην τοῦ μικροῦ ποσοῦ «ἔβαλεν εἰς φυλακήν, ὁ πρῶτος, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον», ἂν καὶ οὗτος ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐζήτησε τὴν μακροθυμίαν του. Καὶ διὰ τὴν σκληρότητά του αὐτὴν ὠργίσθη ὁ Κύριος αὐτοῦ, μαθὼν τὰ γενόμενα, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν «δοῦλον πονηρόν», σκληρὸν καὶ ἀχάριστον, διότι ἐνῷ τοῦ ἐχάρισε τόσῳ πολὺ χρέος, αὐτὸς ἔπνιγε τὸν συνάδελφόν του διὰ πολὺ μικρὸν χρέος, καὶ «παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον». Ἀλλὰ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς παραβολῆς, τὸ ἀντικείμενον τῆς διδασκαλίας, φαίνεται πολὺ φανερὰ «οὕτω καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν». Ἐὰν δῆλα δὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα σκληροὶ καὶ δὲν συγχωροῦμεν τὰ μικρὰ σφάλματα ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον, τὰ «ἑκατὸν δηνάρια», δὲν θὰ συγχωρήσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς τὰ πολλά, τὰ ἄπειρα καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα κάμνομεν εἰς αὐτόν, τὰ «μυρία τάλαντα».

Δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀρνηθῶμεν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἄλλοι ὀλιγώτερον καὶ ἄλλοι περισσότερον, ἁμαρτάνομεν κατὰ πᾶσαν στιγμήν, ἄλλος μὲ τὸν νοῦν, ἄλλος μὲ τὴν καρδίαν, ἄλλος μὲ τὴν γλῶσσαν, ἄλλος μὲ τὰ ἔργα, καὶ χρεωνόμεθα τοιουτοτρόπως ἀπέναντι

τοῦ ἁγίου Θεοῦ καὶ γινόμεθα ὀφειλέται μυρίων ταλάντων. Ἐπίσης δὲν μᾶς εἶνε δυνατὸν ν᾿ ἀρνηθῶμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι κάμνομεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον σφάλματα καὶ χρεωνόμεθα τοιουτοτρόπως μεταξύ μας καὶ γινόμεθα ὀφειλέται ἑκατὸν δηναρίων. Ἐν τούτοις ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι καταπατοῦμεν τὸ θέλημα τοῦ ἁγίου Θεοῦ καὶ κάμνομεν τὸ ἐναντίον ἀπὸ ὅ,τι μᾶς παραγγέλλει, ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι διὰ τὸ πλῆθος τῶν πολυειδῶν ἁμαρτιῶν μας προσβάλλομεν αὐτὸν τὸν Ὕψιστον, ἡμεῖς οἱ ὀφειλέται τῶν μυρίων ταλάντων, καταφεύγομεν εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν του, προσπίπτομεν εἰς τὸ ἔλεός του καὶ τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας, νὰ μακροθυμήσῃ καὶ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὸ χρέος μας· «ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν» καθ᾿ ἑκάστην λέγομεν· «μακροθύμησον ἐφ᾿ ἡμᾶς» ἐπαναλαμβάνομεν, καὶ ὁ πολυεύσπλαγχνος Θεὸς ὄχι μόνον μακροθυμίαν δεικνύει, ὄχι μόνον μᾶς συγχωρεῖ, ἀλλὰ καὶ τελείους υἱοὺς καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας του μᾶς ἀναδεικνύει. Εἰς δὲ τοὺς ἀδελφούς μας, οἱ ὁποῖοι, μικρά, ἐλάχιστα σφάλματα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἰδικάς μας ἁμαρτίας, μᾶς ἔκαμαν, οἱ ὁποῖοι μόνον μίαν φορὰν ἴσως μᾶς ἐπείραξαν, ἐνῷ ἡμεῖς κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐξακολουθητικῶς ἁμαρτάνομεν πρὸς τὸν Θεόν, δεικνυόμεθα σκληροί, ἐκδικητικοί, ἄσπλαγχνοι καὶ ὀργιζόμεθα καὶ φωνάζομεν καὶ ἐκδικούμεθα, καὶ οὐδὲ τὴν παραμικρὰν μακροθυμίαν δεικνύομεν, οὐδὲ τὴν παραμικρὰν συγχώρησιν δίδομεν. Μὲ ἄλλας λέξεις χάνομεν τὴν δωρεὰν τῶν μυρίων ταλάντων, διότι δὲν χαρίζομεν τὰ ἑκατὸν δηνάρια. Δὲν μᾶς δίδει ὁ ἅγιος Θεὸς τὴν συγχώρησιν τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων ἁμαρτιῶν μας, διότι δὲν συγχωροῦμεν καὶ ἡμεῖς τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας. Χάνομεν δηλαδὴ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, χάνομεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας διὰ τὴν σκληρότητά μας, διὰ τὴν μνησικακίαν μας.

Ἀλλὰ δὲν εἶνε αὐτὴ μόνη ἡ ζημία, τὴν ὁποίαν ὑφιστάμεθα, ἡ ζημία τῆς αἰωνίου ζωῆς. Χάνομεν καὶ τὴν παροῦσαν ζωήν, ὅταν δὲν συγχωρῶμεν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας. Εὐτυχίαν, πρόοδον, ἀνάπτυξιν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἴδωμεν εἰς τὰς κοινωνίας μας, ἂν δὲν εἴμεθα ἐπιεικεῖς εἰς τὰ σφάλματα ὁ εἷς τοῦ ἄλλου. Ἡ σκληρότης προκαλεῖ τὴν ἐκδίκησιν, τὰς ὕβρεις, τὰς φιλονεικίας καὶ τὸν φθόνον καὶ τὴν ἔχθραν καὶ ἀποδιώκει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὁμόνοιαν, αἱ ὁποῖαι ὅταν λείπουν, λείπει καὶ ἡ εὐτυχία. Πᾶσα κοινωνία, εἴτε μικρὰ εἴτε μεγάλη, διὰ νὰ προοδεύσῃ καὶ εὐτυχήσῃ, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν σύμπραξιν τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἀλλὰ ὅταν ἡ μνησικακία καὶ αἱ ἐκδικήσεις κρατοῦν χωρισμένα ὡς ἐχθροὺς τὰ μέλη τῆς κοινωνίας, ὅταν δὲν ἀνέχωνται ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὰ σφάλματα, τότε πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ συνεργασία ; Καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ συνεργασία, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ παρουσιασθῇ ἡ πρόοδος, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ εὐτυχία ; Ἡ παγκόσμιος ἱστορία, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, μᾶς διδάσκει ὅτι μὲ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν συνεργασίαν, αἱ ὁποῖαι εἶνε καρποὶ καὶ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιεικείας, προάγονται καὶ τὰ ἔθνη καὶ αἱ κοινωνίαι καὶ εἰς

τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἀληθῆ πρόοδον καὶ τοὐναντίον μὲ τὴν διχόνοιαν καὶ τὰς ἀντεκδικήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι καρπὸς καὶ ἀποτελέσματα τῆς σκληρότητος καὶ τῆς μνησικακίας, ἐξασθενοῦν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταστρέφονται. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον μᾶς λέγει ὅτι κάθε βασίλειον, τὸ ὁποῖον διχονοεῖ, ἐρημόνεται καὶ κάθε οἰκία ἢ πόλις, ἡ ὁποία εἶνε διηρημένη, καταστρέφεται (Ματθ. ΙΒ΄. 25). Ἀλλ' ὁ ἐγωϊσμὸς δὲν ἀφίνει πολλοὺς νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν ὀρθὴν ταύτην παραγγελίαν, καὶ προφασίζονται ὅτι χάνουν τὴν ἀξιοπρέπειάν των, ἐὰν ἐνῷ ἀδικοῦνται συγχωροῦν τὰς ἀδικίας τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ ἡ σκέψις τῶν τοιούτων ἀνθρώπων εἶνε πολὺ ἐσφαλμένη· διότι ὁ συγχωρῶν τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων ὄχι μόνον δὲν ἐξευτελίζεται καὶ δὲν ταπεινοῦται, ἀλλὰ καὶ τιμᾶται καὶ ἐξυψόνεται ἐν τῇ συνειδήσει τῶν φρονίμων καὶ χρηστῶν ἀνθρώπων. Καὶ διὰ νὰ πεισθῶμεν περὶ τούτου τελείως, ἂς μὴ ἐνθυμηθῶμεν τὸ παράδειγμα τοῦ Σωτῆρος, ὁ ὁποῖος ἐνῷ ἦτο Θεὸς ἐσταυρώθη ὡς κακοῦργος, καὶ ἐν τούτοις ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν ἐσυγχώρησε τοὺς σταυρωτάς του (Λουκ. ΚΓ΄. 34)· ἂς μὴ ἐνθυμηθῶμεν τὸ παράδειγμα τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου, ὁ ὁποῖος λιθοβολούμενος παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ συγχωρήσῃ τοὺς βασανιστάς του (Πραξ. Ζ΄. 58-60)· ἂς μὴ ἀναφέρωμεν τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι λοιδορούμενοι εὐλόγουν, διωκόμενοι ἠνείχοντο, βλασφημούμενοι παρεκάλουν (Ι. Κορ. Δ΄. 12-13). Καὶ ἂς ἐνθυμηθῶμεν τὸ παράδειγμα τοῦ σοφοῦ Σωκράτους, τοῦ δικαίου Ἀριστείδου καὶ τοῦ μεγάλου Θεμιστοκλέους ἀπὸ τὴν ἐθνικήν μας ἱστορίαν. Καὶ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς κατεδίκασαν ἀδίκως οἱ συμπατριῶταί των, τὸν μὲν πρῶτον εἰς θάνατον, τοὺς δὲ δύο ἄλλους εἰς ἐξορίαν. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἐμνησικάκησαν, δὲν ἐζήτησαν νὰ ἐκδικηθοῦν· ἀλλ' ὁ μὲν Σωκράτης ἐδέχθη ἀτάραχος τὴν καταδίκην του καὶ ἐδίδαξε κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου του ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητῇ κανεὶς ἐκδίκησιν, ὅταν ἀδικῆται, οἱ δὲ δύο ἄλλοι ἐνῷ ἦσαν εἰς ἄδικον ἐξορίαν, ὄχι μόνον δὲν ἔβλαψαν τὴν πατρίδα των ἐκδικούμενοι, ἀλλὰ καὶ ἔσωσαν αὐτὴν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν βαρβάρων. Ἆρά γε θὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος μὲ σώας τὰς φρένας νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι αὐτοὶ ἐξηυτελίσθησαν, διότι δὲν ἐξεδικήθησαν, ἀλλὰ ἐσυγχώρησαν; Καὶ τοὐναντίον θὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἐπαινέσῃ, νὰ μὴ θαυμάσῃ τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς τῆς διαγωγῆς των;

Καθῆκον λοιπὸν ἔχομεν, οἱ Χριστιανοί, νὰ συγχωρῶμεν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας. Συμφέρον λοιπὸν ἔχομεν καὶ ὡς ἄνθρωποι νὰ κάμνωμεν τοῦτο, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας ἀπαλλαττόμεθα καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ τὴν μακαριότητα ἐν τῇ μελλούσῃ ἐξασφαλίζομεν.

ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Α΄.

«Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων, ἁγιάζειν αὐτήν.»

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει καθῆκον ἀπαράβατον νὰ λατρεύῃ τὸν ἐπουράνιον αὐτοῦ Πατέρα, τὸν Θεόν, τοῦτο ἔχομεν καταδείξῃ εἰς προηγουμένας ἡμῶν ὁμιλίας. Τόρα πρόκειται νὰ μάθωμεν πότε καὶ κατὰ ποίας ἡμέρας ὀφείλει νὰ ἐκπληροῖ ὁ ἄνθρωπος τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον. Τὴν ἡμέραν τὴν καθιερωμένην διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ μανθάνομεν ἐκ τῆς Τετάρτης τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, ἥτις ἐντέλλεται· «*Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν*». Ἀλλ᾿ ἂς προβῶμεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ πλατυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς θείας ταύτης ἐντολῆς.

Ὁ γραπτὸς Νόμος τοῦ Θεοῦ ὁ διὰ τοῦ θεόπτου Μωϋσέως δοθείς, ὡς ἡμέραν λατρείας τοῦ Θεοῦ καθορίζει τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, τὸ Σάββατον. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ γραπτοῦ Νόμου ὁ Θεὸς ἔχει καθορίσῃ αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν, ἤτοι τὴν ἑβδόμην τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν ὡς ἡμέραν τῆς θείας λατρείας. Τοῦτο ἐγένετο εὐθὺς μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Σύμπαντος. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ὁρατὸν κόσμον ἐν ἓξ ἡμέραις, κατέπαυσε δὲ τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, τὴν ὁποίαν καὶ *ηὐλόγησε* καὶ *ἡγίασε*. «*Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν » αὐτήν· ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρ- » ξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι.*» Λοιπὸν τὴν ἑβδόμην ἡμέραν διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας καὶ καθώρισεν ὡς ἡμέραν θείας λατρείας.

Οἱ πρῶτοι δ᾿ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐλάτρευσαν τὸν Θεὸν κατὰ τὴν ἑβδόμην ταύτην ἡμέραν, οἱ ὁποῖοι *ἡγίασαν* αὐτὴν ἦσαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ πρωτόπλαστοι, ὁ Ἀδάμ, ἡ Εὔα καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἑβδόμην ταύτην ἡμέραν ὁ Ἄβελ προσήνεγκεν εἰς θυσίαν «*ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων » τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν.*» Κατὰ τὴν ἑβδόμην ταύτην ἡμέραν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ *Ἐνώς*, ὅστις «*ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι*

» *τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ»*, ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀπὸ οἰκογενειακὴ ὅπου ἦτο πρότερον ἐγένετο δημοσία καὶ ἑπομένως αἱ οἰκογένειαι συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτό, ὅπως προσευχηθῶσι πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ κοινοῦ. Ἡ τήρησις τῆς ἑβδόμης ταύτης ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦτο βεβαίως ἡ ὅλη θρησκεία, οὕτως εἰπεῖν, τῶν τότε ἀνθρώπων, ἦτο ὅμως τὸ σπουδαιότατον τῆς θρησκείας μέρος καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτι, ὅταν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν πυργοποιΐαν τῆς Βαβὲλ ἀπεχωρίσθησαν ἀπ᾿ ἀλλήλων καὶ διεσκορπίσθησαν ἀνὰ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἑκάστη φυλὴ ἔφερε μεθ᾿ ἑαυτῆς καὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς θρησκείας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς ἀπαντᾷ ἡ *ἑβδομὰς* ἤτοι ἡ κατανομὴ τοῦ χρόνου εἰς κύκλους ἀνὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἑκάστου, καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἑπτὰ τούτων ἡμερῶν οἱ πλεῖστοι τῶν λαῶν ἐχώριζον τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως, ἡμέραν θρησκευτικήν, ἡμέραν ἀφιερωμένην διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τούτων ὅλων βεβαιούμεθα ὅτι τὴν ἑβδόμην ἡμέραν καθώρισεν αὐτὸς ὁ Θεὸς εὐθὺς ἅμα συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας καὶ ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην ηὐλόγησεν ὄντως καὶ ἡγίασεν.

Ἀλλ᾿ ἡ πρώτη αὕτη σύστασις καὶ καθιέρωσις τῆς ἑβδόμης ἡμέρας δὲν ὑπῆρξεν ἀρκοῦσα. Πολλοὶ αἰῶνες ἀπὸ τῆς δημιουργίας καὶ ἑπομένως καὶ ἀπὸ τῆς καθιερώσεως τῆς ἁγίας ταύτης ἡμέρας εἶχον παρέλθει. Οἱ λαοὶ ἐξώκειλαν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἤρξαντο λησμονοῦντες καὶ παραμελοῦντες τὰς ἀρχαίας παραδόσεις. Τότε ὁ Θεὸς ἐξελέξατο μίαν οἰκογένειαν ὡς φύλακα τῶν ἀρχαίων παραδόσεων καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἦτον ἡ τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ οἰκογένεια τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ ἐγένετο λαὸς μέγας, ἔθνος ὁλόκληρον. Ὁ λαὸς οὗτος τοῦ Θεοῦ ἀφ᾿ οὗ ἐπὶ τετρακόσια ἔτη διετέλεσεν ὑποδουλωμένος ὑπὸ τὸν σκληρὸν ζυγὸν τῶν Φαραώ, ἐξέρχεται ἡμέραν τινὰ ἐξ Αἰγύπτου, *«ἐξ οἴκου δουλείας»* διὰ τοῦ κραταιοῦ βραχίονος τοῦ Θεοῦ καὶ στρατοπεδεύει ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινά. Ἐκεῖ ὁμιλεῖ αὐτὸς ὁ Θεὸς πρὸς τὸν λαὸν διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· *«Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. Ἓξ ἡμέ-*
» ρας ἐργᾷ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ
» σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον σὺ καὶ ὁ
» υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς
» σου καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτῆνός σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ
» παροικῶν ἐν σοί. Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ
» τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ κατέπαυσε τῇ
» ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην
» καὶ ἡγίασεν αὐτήν».

Ἰδοὺ ὁ Νόμος, ὅστις ὑπηγορεύθη ὑπ᾿ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς λιθίνης πλακός, ἐγένετο καταληπτὸς εἰς πάντας, διότι εἶναι νόμος σαφής, νόμος θετικός, καὶ ἐδόθη εἰς τὸν λαὸν μὲ τὴν ἰδιαιτέραν ἐντολὴν νὰ τηρῇ αὐτὸν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον βλέπομεν τὸν θεῖον Νομοθέτην μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα ἐννέα ἐτῶν ἐπαναλαμβάνοντα καὶ ἐπιβάλλοντα ἐκ νέου τὸν Νόμον τοῦτον διὰ τῶν ἑπομένων λέξεων: *«Φύλαξαι τὴν ἡμέραν τῶν*

» *σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν, ὃν τρόπον ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεός σου.*

Ἀνάλογος πρὸς τὴν αὐστηρότητα τοῦ Νόμου τούτου ἦτο καὶ ἡ τιμωρία τῶν παραβαινόντων αὐτόν. Ἡ τιμωρία τῶν τοιούτων ἦτον ὁ θάνατος, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς τὸν πρῶτον παραβάτην. Οἱ Ἰσραηλῖται ἦσαν ἐσκηνωμένοι ἐν τῇ ἐρήμῳ Φαράν. Ἐκεῖ συλλαμβάνουσιν ἄνθρωπον συλλέγοντα ξύλα ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου καὶ προσάγουσιν αὐτὸν εἰς τὸν Μωϋσέα. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφάνη ὡς ἁπλοῦν παράπτωμα. Ἐπειδὴ ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἦτο παραβίασις τοῦ θείου Νόμου, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἁμάρτημα σοβαρόν. Ὁ Μωϋσῆς ἐρωτᾷ τὸν Θεὸν ποίαν ἀπόφασιν νὰ λάβῃ δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἀπάντησις ἦτο τρομερά· «*θανάτῳ, λέγει ὁ Θεός, θανάτῳ θανατούσθω ὁ ἄνθρωπος.* » *Λιθοβολήσατε αὐτὸν λίθοις πᾶσα ἡ συναγωγή. Καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν* » *πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐλιθοβόλησεν αὐτὸν πᾶσα* » *ἡ συναγωγή.*» Οὕτως ἐτιμωρήθη ὁ πρῶτος παραβάτης τῆς Τετάρτης τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης οἱ Ἰσραηλῖται ἐθεώρουν πλέον τὴν Ἑβδόμην ἡμέραν ἱερὰν καὶ ἁγίαν καὶ πάσῃ δυνάμει ἠγωνίζοντο ὅπως ἁγιάζωσιν αὐτήν. Ὅπως δὲ ἀποφεύγωσι τὴν βεβήλωσιν τῆς ἑβδόμης ἡμέρας προέβησαν καὶ εἰς ἄλλας ἱερὰς ἐπίσης διατάξεις. Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου διήρκει *ἑπτὰ* ἡμέρας κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας. Αἱ μεγάλαι θρησκευτικαὶ ἑορταί, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ταυτοχρόνως καὶ ἐθνικαὶ ἑορταὶ διήρκουν *ἑπτὰ* ἡμέρας ἐπίσης. Μία τῶν ἑορτῶν τούτων καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων, ἡ τῆς Πεντηκοστῆς, ἑωρτάζετο μετὰ παρέλευσιν *ἑπτὰ* ἑβδομάδων ἀπὸ τοῦ Πάσχα. Ἓν ἔτος τὸ καλούμενον *Σαββατικὸν ἔτος* ἐπανήρχετο κάθε ἑπτὰ ἔτη, ὅπως τὸ σάββατον κάθε ἑπτὰ ἡμέρας· «*ἓξ ἔτη σπερεῖς τὸν ἀγρόν* » *σου καὶ ἓξ ἔτη τεμεῖς τὴν ἄμπελόν σου, καὶ συνάξεις τὸν καρπὸν αὐτῆς* » *τῷ δὲ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ σάββατα· ἀνάπαυσις ἔσται τῇ γῇ, σάββατα τῷ* » *Κυρίῳ. Τὸν ἀγρόν σου οὐ σπερεῖς καὶ τὴν ἄμπελόν σου οὐ τεμεῖς. . . .* » *ἐνιαυτὸς ἀναπαύσεως ἔσται τῇ γῇ*». Τέλος μετὰ παρέλευσιν *ἑπτάκις ἑπτὰ ἐτῶν* ἤτοι τεσσαράκοντα ἐννέα ἐτῶν τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐκαλεῖτο Ἰωβηλαῖον καὶ ἦτον ἔτος γενικῆς ἀφέσεως. Τότε ἠλευθεροῦντο οἱ δοῦλοι, ἐχαρίζοντο τὰ χρέη καὶ τὰ κτήματα ἐπανήρχοντο εἰς τοὺς πρώτους αὐτῶν κυρίους. «*Καὶ ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ ἑπτὰ ἀναπαύσεις ἐτῶν, ἑπτὰ ἔτη ἑπτάκις· καὶ ἔσονταί σοι ἑπτὰ ἑβδομάδες ἐτῶν, ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη . . . καὶ ἁγιάσετε τὸ ἔτος τὸ πεντηκοστὸν ἐνιαυτόν· καὶ διαβοήσετε ἄφεσιν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν. Ἐνιαυτὸς ἀφέσεως, σημασία αὕτη ἔσται ὑμῖν.*» Κατόπιν τῶν διατάξεων τούτων ἦτο δυνατόν ποτε νὰ λησμονήσωσιν οἱ Ἰσραηλῖται τὴν ἁγιότητα τῆς ἑβδόμης ἡμέρας;

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν διατάξεων τούτων τὴν ἁγιότητα τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδόμης ἐκήρυξαν καὶ ἐστερέωσαν παρὰ τῷ λαῷ καὶ πάντες οἱ Προφῆται καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄνδρες τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ προφήτης Ἠσαΐας λέγει· «*Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις φυλάττει τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, ὅστις δὲν βεβηλώνει αὐτήν, τηρεῖ τὰς χεῖράς του καθαρὰς καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργα.*» Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς προφήτης λέγει: «Ἐὰν προσέξῃς νὰ μὴ κάμνῃς ὁδοιπορίας τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, ἀλλὰ φυλάττῃς αὐτὴν ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως, ὡς ἡμέραν ἁγίαν, ἐν ᾗ νὰ ἀπονέμῃς τὴν ὀφειλομέ-

νην λατρείαν τῷ Κυρίῳ, τότε ὁ Κύριος *ἀναβιβάσει σε ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆ*
» γῆς, καὶ ψωμιεῖ σε τὴν κληρονομίαν Ἰακὼβ τοῦ πατρός σου». Ἀκού-
σατε τόρα τί λέγει ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοὺς ἀθετοῦντας τὴν ἡμέραν τὴν ἑβ
δόμην: «Ὕπαγε, λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν προφήτην Ἱερεμίαν, *Βάδισο*
» καὶ στῆθι εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως, ἀπὸ τὰς ὁποίας διέρχονται ὁ λαὸ
» καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ εἰπὲ εἰς αὐτούς. Τάδε λέγει Κύριος
» θέλετε νὰ σώσητε τὰ ἀγαθὰ ὑμῶν καὶ τὴν ζωὴν ὑμῶν; Προσέχετε
» Μὴ εἰσάγετε φορτία μέσα εἰς τὴν πόλιν τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, κα
» μὴ ἐξάγετε ἐκ τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἁγίαν ταύτην ἡμέραν ἐμπορεύματ
» καὶ ὀψώνια. Ἐὰν δὲν ἀκούσετε, θὰ ἀνάψω πῦρ εἰς τὰς πύλας τῆς πό
» λεως, τὸ ὁποῖον θὰ καταφάγῃ τὰς οἰκίας ὑμῶν, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν θ
» δυνηθῆτε, νὰ κατασβέσητε. Καὶ ἀνάψω πῦρ ἐν ταῖς πύλαις τῆς πόλεως
» καὶ καταφάγεται ἄμφοδα Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐ σβεσθήσεται.» Τὸν αὐτὸ
ζῆλον δεικνύει καὶ ὁ Νεεμίας, ὅταν οἱ Ἰσραηλῖται ἐπανελθόντες ἐκ Βα
βυλῶνος διεφθαρμένοι καὶ ἐξηχρειωμένοι ἐκ τῆς δουλείας, ἐβεβήλωνο
τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, ἄλλοι μὲν ἐργαζόμενοι, ἄλλοι φέροντες φορτί
καὶ ἄλλοι φορτώνοντες τὰ ζῷά των μὲ σταφυλάς, σῦκα καὶ ἄλλους καρ
πούς, ἵνα πωλήσωσι τούτους εἰς τὴν πόλιν . . . «Ἰσραηλῖται, κραυγάζ
ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καταλαμβάνετε, αἰσθάνεσθε πόσον μέγα ἁμάρτημ
διαπράττετε βεβηλώνοντες τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου; ἐλησμονήσατε ὅ
ἀκριβῶς διὰ τὸ ἴδιον τοῦτο ἁμάρτημα ἔστειλεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ὅλας τ
συμφοράς; Θέλετε νὰ ἀνάψῃ ἐκ νέου ἡ θεία ὀργὴ κατὰ τῶν κεφαλῶν ἡ
μῶν; . . .» Καὶ διὰ νὰ φέρωσιν ἀποτέλεσμα οἱ λόγοι του δὲν περιωρίσθ
εἰς τούτους μόνους ὁ ζηλωτὴς Νεεμίας, ἀλλὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑβδόμ
ἡμέρας ἐξέρχεται ὁ ἴδιος ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, κλείει τὰς πύλας αὐτῆς κ
ἐκδιώκει ἀμειλίκτως ὅλους ὅσοι ἦλθον μὲ φορτία καὶ ἐμπορεύματα ἵ
εἰσέλθωσι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου εἰς τὴν πόλιν. Ἔκτοτε οὐδεὶς
τόλμησε νὰ παρουσιασθῇ ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου ἐν τῇ πόλει.

Αἱ φωναὶ αὗται τῶν προφητῶν, ὁ ἔνθεος ζῆλος τοῦ Νεεμίου ἐπὶ τ
σοῦτον ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὥστε οὗτος ἔμαθε νὰ τιμ
τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ νὰ προτιμᾷ τὸν θάνατον αὐτόν, παρὰ
ἐπιχειρήσῃ οἱανδήποτε ἐργασίαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Μέχρι τοσο
του δὲ φανατισμοῦ καὶ δεισιδαιμονίας ἐτήρουν οἱ Ἰσραηλῖται τὸ Σάββ
τον, ὥστε οἱ Φαρισσαῖοι, οἱ διδάσκαλοι καὶ ἑρμηνευταὶ τοῦ Νόμου, ἐτό
μησαν νὰ κηρύξωσιν ὡς ἔγκλημα, ὡς ἁμάρτημα καὶ αὐτὰ τὰ θαύματ
τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐθαυματούργει ἐν ἡμέ
Σαββάτου.

Ἀλλ᾽ ἂς σταματήσωμεν ἐδῶ σήμερον. Τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὸ
ποῖον ἀπηγγείλαμεν ἐπιβάλλει ἡμῖν τοῦτο. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ κύρ
καὶ τοῦ Σαββάτου. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ
σάββατον δι᾽ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς αἴρεται ἐκ τοῦ μέσου καὶ ἐξα
νίζεται, ἀνατέλλει δὲ ἄλλη ἡμέρα ἡ μεγάλη καὶ ἁγία ἡμέρα τοῦ Κυρί
ἡ ἡμέρα τῆς **Κυριακῆς,** περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὴν ἑπο
νην ὁμιλίαν μας. — Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ
ἄπειρον Αὐτοῦ ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.